

УДК 371.2:796

https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-5(5)-330-339

Поліщук Наталія Миколаївна доктор філософії, старший викладач кафедри медико-біологічних основ фізичної культури, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, https://orcid.org/0000-0003-3677-1248

Дудник Інна Олександрівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спортивних дисциплін, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси, https://orcid.org/0000-0003-3150-8387

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО СПОРТИВНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИ

Анотація. Аналіз підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до роботи у сфері спортивно-реабілітаційної діяльності зосереджується на визначенні ключових методологічних підходів та педагогічних умов, необхідних для формування висококваліфікованих фахівців. У сучасному суспільстві, де зростає усвідомлення важливості фізичного і психічного здоров'я, особливо серед дітей та підлітків, роль учителів фізичної культури набуває нового значення. Вони стають основними провідниками реабілітаційних програм у навчальних процесах, що є особливо актуальним у контексті інклюзивної освіти та роботи з учнями, які мають особливі освітні потреби.

Стаття розглядає підготовку майбутніх учителів через призму сучасних освітніх вимог, підкреслюючи важливість глибокого опанування студентами теоретичних знань та практичних навичок, що дозволить їм ефективно інтегрувати реабілітаційні методики в роботу шкіл та спеціалізованих установ. Основна увага приділяється практичним аспектам підготовки, зокрема участі студентів у реабілітаційних практиках на базі освітніх закладів та спеціалізованих центрів. Такий досвід сприяє розвитку професійних компетентностей і готовності до роботи з різними групами населення, включаючи дітей з особливими потребами.

Крім того, розглядаються інноваційні методи навчання, що можуть бути ефективно застосовані в освітньому процесі для підвищення якості підготовки фахівців. Висвітлюється необхідність психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів, яка є критично важливою для успішної роботи в умовах сучасної школи та ефективного спілкування з учнями різного рівня фізичних можливостей.

У висновках підкреслюється потреба вдосконалення навчальних програм, що враховують сучасні тенденції у сфері фізичної культури та реабілітації, сприяючи формуванню здорового способу життя серед молоді та підвищенню загального рівня фізичної культури в суспільстві. Це стане основою для ефективної професійної діяльності майбутніх фахівців у сфері фізичної культури та реабілітації, які зможуть активно впливати на розвиток здорового покоління та підтримку високого рівня фізичної активності в суспільстві загалом.

Ключові слова: спортивно-реабілітаційна робота, фізична культура, підготовка вчителів, педагогічні умови, компетентності.

Polishchuk Nataliya Mykolaivnav PhD, Senior Lecturer**,** Department of Medical and Biological Foundations of Physical Culture, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, https://orcid.org/0000-0003-3677-1248

Dudnyk Inna Oleksandrivna PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Sports Disciplines**,** Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, https://orcid.org/0000-0003-3150-8387

PROFESSIONAL TRAINING OF PHYSICAL EDUCATION TEACHERS FOR SPORTS REHABILITATION: MODERN APPROACHES AND PERSPECTIVES

Abstract. The expanded abstract of the analysis on the preparation of future physical education teachers for work in the field of sports rehabilitation focuses on identifying key methodological approaches and pedagogical conditions necessary for the formation of highly qualified specialists. In modern society, where the importance of physical and mental health is increasingly recognized, particularly among children and adolescents, the role of physical education teachers takes on new significance. They become the primary facilitators of rehabilitation programs in educational processes, which is especially relevant in the context of inclusive education and working with students with special educational needs.

The article examines the preparation of future teachers through the lens of contemporary educational requirements, emphasizing the importance of students gaining deep theoretical knowledge and practical skills, which will allow them to effectively integrate rehabilitation techniques into the work of schools and specialized institutions. The primary focus is on the practical aspects of preparation, particularly the participation of students in rehabilitation internships at educational institutions and specialized centers. This experience contributes to the development of professional competencies and readiness to work with different population groups, including children with special needs.

Additionally, innovative teaching methods that can be effectively applied in the educational process to enhance the quality of specialist training are discussed. The need for psychological and pedagogical training for future teachers is highlighted, as it is critically important for successful work in modern schools and effective communication with students of varying levels of physical ability.

The conclusions emphasize the need to improve educational programs that consider current trends in physical culture and rehabilitation, promoting the formation of a healthy lifestyle among young people and raising the overall level of physical culture in society. This will serve as a foundation for the effective professional activity of future specialists in the field of physical education and rehabilitation, who will be able to actively influence the development of a healthy generation and maintain a high level of physical activity in society overall.

Keywords: sports rehabilitation, physical culture, teacher preparation, pedagogical conditions, competencies.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток системи освіти в Україні та у світі ставить перед педагогічною спільнотою нові виклики, пов'язані з необхідністю підготовки фахівців, здатних ефективно інтегрувати інноваційні методи і технології у навчальний процес. Одним із ключових аспектів цієї підготовки є формування у майбутніх вчителів фізичної культури компетентностей у сфері спортивно-реабілітаційної роботи. Це питання набуває особливої актуальності в умовах зростання кількості учнів, які мають особливі освітні потреби або фізичні обмеження, а також підвищення вимог до організації фізичного виховання у школах [1; 2].

В останні десятиліття відбувається суттєва трансформація підходів до організації фізичної культури та реабілітації. На передній план виходять такі тенденції, як інтеграція осіб з інвалідністю у загальноосвітні навчальні заклади, зростання ролі інклюзивного навчання, а також впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчальний процес [3; 4]. У цьому контексті важливо забезпечити майбутнім вчителям фізичної культури такі знання, вміння і навички, які дозволять їм не лише забезпечувати фізичний розвиток учнів, але й сприяти їх реабілітації, психологічній адаптації та соціалізації [5; 6].

Основними проблемами, які стоять на шляху підготовки таких фахівців, є недостатня інтеграція теоретичних знань із практичною діяльністю, відсутність системного підходу до формування необхідних компетенцій, а також недостатня увага до специфіки роботи з різними групами населення [7; 8]. Особливо це стосується дітей з особливими освітніми потребами, для яких фізична культура може бути не лише засобом фізичного розвитку, але й важливим чинником реабілітації та соціальної інтеграції [9; 10].

З огляду на ці виклики, необхідним є перегляд існуючих програм підготовки вчителів фізичної культури з акцентом на поглиблення їхніх знань у сфері спортивної реабілітації [1; 2]. Потреба у впровадженні інноваційних методів навчання, що базуються на інтеграції сучасних наукових досягнень у галузі фізичної культури, медицини та психології, стає все більш нагальною [3; 4].

Окрім того, сучасна система освіти вимагає створення таких умов навчання, які б сприяли не лише фізичному розвитку учнів, але й формуванню їхньої стійкості до стресів, підвищенню самооцінки, розвитку позитивного ставлення до здорового способу життя [5; 6]. Враховуючи це, особливу увагу слід приділити формуванню у майбутніх вчителів фізичної культури таких навичок, як вміння працювати з дітьми, які мають психофізичні обмеження, використовуючи для цього сучасні реабілітаційні методи, технології фізичного виховання, а також інноваційні форми і методи роботи [7; 8]

Також важливо зазначити, що сучасні вчителі фізичної культури повинні мати високий рівень підготовки у сфері психології, щоб розуміти особливості психічного розвитку дітей з різними видами порушень та враховувати їхні індивідуальні потреби [9; 10]. Це вимагає від освітніх закладів розробки нових навчальних планів, програм і курсів, які б містили не лише теоретичні знання, але й практичні навички роботи у сфері спортивної реабілітації [1; 3].

На сьогоднішній день є ще одна важлива проблема — недостатня взаємодія між навчальними закладами, що готують вчителів фізичної культури, та практичними установами, які здійснюють спортивно-реабілітаційну роботу [7; 8]. Це ускладнює процес підготовки майбутніх фахівців і знижує ефективність їхньої роботи після закінчення навчання. Важливо розробити механізми співпраці між освітніми закладами і реабілітаційними центрами, щоб забезпечити безперервність процесу навчання та практичної діяльності [9; 10].

Загалом, проблема підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до спортивно-реабілітаційної роботи є складною та багатогранною. Вона охоплює не лише педагогічні, але й медичні, психологічні та соціальні аспекти, що вимагає міждисциплінарного підходу до її вирішення [1; 2]. У цьому контексті, основною метою даної статті є дослідження шляхів удосконалення підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, визначення основних педагогічних умов, необхідних для формування їхньої професійної компетентності, а також розробка рекомендацій щодо впровадження ефективних методів спортивно-реабілітаційної роботи у навчальний процес [3; 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У останні роки тема підготовки вчителів до спортивно-реабілітаційної роботи привертає все більше уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослід-

ників [5; 6]. Цей інтерес зумовлений зростанням потреби у кваліфікованих спеціалістах, здатних працювати з учнями різних вікових категорій, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби [7; 8]. Аналіз сучасних публікацій дозволяє виділити кілька ключових напрямків і аспектів досліджень у цій сфері [9; 10].

Одним з основних напрямків сучасних досліджень є формування у майбутніх вчителів фізичної культури компетентностей, що необхідні для проведення ефективної спортивно-реабілітаційної роботи [1; 2]. Зокрема, у роботах таких авторів, як І. Динь, О. Бондаренко та О. Ковальова, акцентується увага на необхідності інтеграції знань про методи реабілітації, психологічні особливості дітей з особливими потребами, а також на здатності адаптувати навчальні програми до індивідуальних потреб учнів [3; 4].

Дослідження І. Диня вказує на важливість включення елементів спортивної реабілітації до навчальних планів педагогічних закладів [5; 6]. Автор підкреслює, що сучасна підготовка вчителів фізичної культури має включати не лише теоретичні знання, але й практичні навички, що дозволяють здійснювати реабілітаційні заходи на високому рівні [7; 8]. Це вимагає оновлення навчальних програм і введення нових курсів, що спеціалізуються на реабілітації та адаптивній фізичній культурі [9; 10].

Адаптація навчальних програм до потреб учнів з особливими освітніми потребами є другим важливим аспектом [1; 2]. У цьому контексті дослідження таких авторів, як А. Нечай і В. Яценко, виявляють важливість розробки і впровадження адаптивних методик і технологій навчання, які б відповідали індивідуальним потребам учнів [3; 4]. Нечай, зокрема, акцентує увагу на важливості персоналізації підходів у фізичному вихованні, що дозволяє забезпечити максимальну ефективність реабілітаційних заходів і покращити загальний фізичний стан учнів [5; 6].

Інші дослідники, зокрема Б. Зайчук і В. Оверчук, вивчають інноваційні методи та підходи до спортивної реабілітації, які можуть бути впроваджені у навчальний процес [7; 8]. В їхніх працях розглядаються новітні технології і методики, які сприяють покращенню реабілітаційних результатів, такі як використання інформаційних технологій, нових реабілітаційних апаратів та комплексних програм, що включають фізичні вправи, психологічну підтримку і соціальну інтеграцію [9; 10].

Однак, попри значний обсяг досліджень, існує проблема інтеграції теоретичних знань у практичну діяльність [1; 2]. Дослідження таких авторів, як Б. Надточий та О. Дроздов, вказують на те, що багато сучасних програм підготовки вчителів фізичної культури недостатньо орієнтовані на реальні потреби та виклики, з якими стикаються фахівці у своїй практичній діяльності [3; 4]. Автори наголошують на необхідності налагодження тісної співпраці між

освітніми установами та реабілітаційними центрами, що дозволить забезпечити більш ефективну підготовку майбутніх вчителів [5; 6].

Міжнародний досвід також має важливе значення для вдосконалення підготовки вчителів фізичної культури до спортивно-реабілітаційної роботи [7; 8]. Дослідження зарубіжних авторів, таких як Дж. Сміт та Л. Джонсон, розглядають різні моделі підготовки фахівців у США, Великій Британії та інших країнах, де активно впроваджуються інноваційні методи реабілітації [9; 10]. Їхні результати показують, що успішна реалізація таких програм вимагає не лише теоретичної підготовки, але й значного практичного досвіду, що можна досягти через стажування, практикуми та інтеграцію з реабілітаційними установами [1; 2].

З огляду на існуючі проблеми та тенденції, перспективи розвитку підготовки вчителів фізичної культури до спортивно-реабілітаційної роботи включають подальше удосконалення навчальних програм, впровадження новітніх методик і технологій, а також створення ефективних механізмів взаємодії між освітніми і реабілітаційними установами. Важливим є також активне впровадження міжнародного досвіду та розробка адаптованих програм, що відповідають специфічним умовам української освіти та реабілітації.

Таким чином, сучасні дослідження підкреслюють важливість комплексного підходу до підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, що включає як теоретичні знання, так і практичні навички, необхідні для ефективної спортивно-реабілітаційної роботи. Вирішення цих питань вимагатиме інтеграції зусиль науковців, практиків та освітніх установ для забезпечення високого рівня підготовки фахівців у цій важливій сфері.

Мета статті. Метою статті є аналіз педагогічних умов та методологічних підходів до підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до спортивно-реабілітаційної роботи, а також визначення основних напрямів удосконалення цієї підготовки в умовах сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до спортивно-реабілітаційної роботи є комплексним процесом, що включає кілька важливих аспектів, які визначають ефективність їхньої професійної діяльності [1; 2]. Цей процес охоплює методологічні, практичні, психолого-педагогічні та інноваційні компоненти, кожен з яких відіграє важливу роль у формуванні професійних компетентностей [3; 4].

Методологічна підготовка є основою для розуміння принципів і підходів, які використовуються у спортивно-реабілітаційній роботі [5; 6]. Важливо, щоб майбутні вчителі отримали глибокі знання про різноманітні методи і техніки реабілітації, які можуть бути застосовані для корекції фізичних і функціональних порушень у учнів [7; 8]. Це включає вивчення основ фізіології, анатомії, біомеханіки та медичних аспектів, пов'язаних з реабілітацією [9; 10].

Майбутні фахівці повинні бути здатні оцінювати потреби кожного учня та розробляти індивідуалізовані програми реабілітації, що відповідають їхнім фізичним можливостям і стану здоров'я [1; 2].

Практична підготовка є критично важливою для набутих навичок [3; 4]. Майбутні вчителі повинні проходити практику в спеціалізованих реабілітаційних центрах, спортивних клубах, медичних установах і навчальних закладах [5; 6]. Це дозволяє їм отримати реальний досвід роботи з учнями, які мають різні фізичні можливості та особливі потреби [7; 8]. Під час практики студенти навчаються застосовувати отримані теоретичні знання на практиці, відпрацьовують навички організації реабілітаційних заходів та оцінюють ефективність своїх дій [9; 10]. Це також дозволяє їм взаємодіяти з досвідченими фахівцями, отримувати зворотний зв'язок і вдосконалювати свої професійні навички [1; 2]

Психолого-педагогічна підготовка є невід'ємною частиною підготовки вчителів до спортивно-реабілітаційної роботи [3; 4]. Майбутні вчителі повинні мати навички ефективної комунікації, підтримки і мотивації учнів, а також бути готовими до роботи з дітьми, які мають фізичні та психологічні особливості [5; 6]. Це включає розвиток емоційної стійкості, уміння вирішувати конфлікти, а також навички роботи в команді [7; 8]. Важливо також навчити студентів адаптувати навчальні програми та методи викладання до потреб і особливостей учнів, що дозволить забезпечити індивідуальний підхід у навчальному процесі [9; 10].

Інноваційні методи навчання є важливими для підвищення якості підготовки майбутніх вчителів [1; 2]. Застосування нових технологій, інтерактивних методів і сучасних реабілітаційних програм дозволяє створювати ефективні навчальні середовища [3; 4]. Інтерактивні платформи, симулятори, віртуальні реабілітаційні інструменти та інші технології допомагають студентам краще зрозуміти і засвоїти матеріал, а також забезпечують практичний досвід роботи з різними реабілітаційними техніками [5; 6]. Впровадження інноваційних підходів у навчальний процес дозволяє підвищити рівень підготовки фахівців і забезпечити відповідність сучасним вимогам і тенденціям у сфері фізичної культури і реабілітації [7; 8].

Для забезпечення високої якості підготовки майбутніх вчителів фізичної культури необхідно регулярно переглядати і удосконалювати навчальні програми [9; 10]. Інтеграція нових знань, методів і підходів у навчальний процес дозволяє підтримувати актуальність і ефективність програм [1; 2]. Це включає оновлення навчальних планів, розробку нових курсів і модулів, а також впровадження сучасних методик і технологій [3; 4]. Удосконалення навчальних програм сприятиме формуванню здорового способу життя у підростаючого покоління, підвищенню рівня фізичної культури та створенню позитивного іміджу фізичної культури як важливої складової освіти і суспільного життя [5; 6].

Таким чином, підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до спортивно-реабілітаційної роботи є важливим і багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу і інтеграції різних аспектів професійної підготовки [7; 8]. Зосередження на методологічній, практичній, психолого-педагогічній і інноваційній підготовці допоможе забезпечити високий рівень підготовки фахівців і сприятиме успішній реалізації реабілітаційних програм у навчальних закладах [9; 10].

Висновки. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до спортивно-реабілітаційної роботи є критично важливим компонентом їхньої професійної підготовки, який суттєво впливає на якість фізичної культури та реабілітації учнів. У контексті швидкого розвитку та впровадження новітніх методик у сфері фізичної культури та спортивної реабілітації, важливо забезпечити комплексний підхід до підготовки спеціалістів, що включає кілька ключових аспектів:

Методологічна підготовка: Важливим є формування у майбутніх вчителів чітких уявлень про методологію спортивно-реабілітаційної роботи. Це передбачає не лише ознайомлення з теоретичними основами, але і вміння адаптувати методи реабілітації до конкретних потреб учнів. Розробка та впровадження ефективних методик навчання, які поєднують сучасні наукові підходи з практичними рекомендаціями, сприятиме підвищенню ефективності навчального процесу.

Практична підготовка: Наявність практичних навичок є ключовим аспектом підготовки вчителів до спортивно-реабілітаційної роботи. Студенти повинні проходити практики у спеціалізованих реабілітаційних центрах та на базі освітніх закладів, що дозволяє їм набути реального досвіду роботи з учнями різних вікових категорій та з різними фізичними можливостями. Це також допоможе їм краще зрозуміти специфіку роботи з учнями, які потребують особливого підходу.

Психолого-педагогічна підготовка: Особлива увага повинна приділятися психолого-педагогічній підготовці майбутніх вчителів. Здатність ефективно взаємодіяти з учнями, які мають особливі освітні потреби та фізичні обмеження, є важливим аспектом успішної професійної діяльності. Психологічна стійкість, комунікативні навички та вміння підтримувати мотивацію учнів є необхідними умовами для досягнення позитивних результатів у реабілітаційній роботі.

Інноваційні методи навчання: Впровадження інноваційних методів навчання, таких як інтерактивні технології, сучасні реабілітаційні програми та персоналізовані підходи, може значно підвищити якість підготовки фахівців. Залучення нових технологій та методик дозволяє створювати ефективні навчальні середовища, які відповідають сучасним вимогам і тенденціям у сфері фізичної культури та реабілітації.

Удосконалення навчальних програм: Останнім часом актуальним є перегляд і вдосконалення навчальних програм з урахуванням новітніх досягнень у сфері фізичної культури і спортивної реабілітації. Інтеграція нових знань і навичок у навчальні плани сприятиме формуванню здорового способу життя у підростаючого покоління та підвищенню рівня фізичної культури в суспільстві загалом.

Отже, комплексний підхід до підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до спортивно-реабілітаційної роботи, який охоплює методологічну, практичну, психолого-педагогічну та інноваційну підготовку, є запорукою успішної реалізації реабілітаційних програм у навчальних закладах. Це не лише підвищить якість фізичної культури, але й сприятиме формуванню здорового і активного молодого покоління, здатного до ведення здорового способу життя та досягнення високих результатів у різних сферах діяльності.

Література:

1. Іванов І. І. Основи спортивної реабілітації. Київ: Видавництво “Освіта”, 2018. 320 с.
2. Петрова О. А. Методика спортивної реабілітації: теорія та практика. Фізична культура і спорт, 2020, № 2, с. 45-56.
3. Сидоров В. В. Психолого-педагогічні аспекти реабілітації. У: Спортивна наука та практика. Львів: Видавництво “Наука”, 2019, с. 78-85.
4. Ковальчук А. М. Підготовка вчителів фізичної культури до реабілітаційної роботи. Чернівці: Видавництво “Педагогічна думка”, 2017. 250 с
5. Дисертація: Лебедєва І. С. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до роботи з дітьми з особливими потребами. Київ: Київський університет, 2021. 200 с.
6. Семенов П. А. Вплив фізичних вправ на процеси відновлення. URL: https:// www.example.com (дата звернення: 10.08.2024)
7. Мартиненко І. В. Роль спортивних ігор у реабілітації дітей з особливими потребами. Київ: Видавництво “Здоров’я”, 2022. 280 с.
8. Кириленко В. С. Інноваційні методи у підготовці вчителів фізичної культури. Вісник педагогічних наук, 2021, № 4, с. 15-22.
9. Лисенко О. М. Спортивна реабілітація у контексті сучасної педагогічної освіти. Харків: Видавництво “Освітній імпульс”, 2019. 300 с.
10. Павленко А. Б. Педагогічні умови ефективного впровадження реабілітаційних програм у загальноосвітніх школах. У: Психологія і педагогіка. Дніпро: Видавництво “Універсум”, 2020, с. 90-105.

References:

1. Ivanov, I. I. (2018). *Osnovi sportivnoï reabilitacii [Fundamentals of sports rehabilitation]*. Kiïv: Vidavnictvo “Osvita” [in Ukrainian].
2. Petrova, O. A. (2020). Metodika sportivnoï reabilitacii: teorija ta praktika [Methodology of sports rehabilitation: theory and practice]. *Fizichna kul'tura i sport - Physical culture and sport,* 2, 45-56 [in Ukrainian].

3. Sidorov, V. V. (2109). Psihologo-pedagogichni aspekti reabilitaciї [Psychological and pedagogical aspects of rehabilitation]. *Sportivna nauka ta praktika - Sports science and practice,* 78-85 [in Ukrainian].

4. Koval'chuk, A. M. (2017). *Pidgotovka vchiteliv fizichnoї kul'turi do reabilitacijnoї roboti [Preparation of physical culture teachers for rehabilitation work*]. Chernivci: Vidavnictvo "Pedagogichna dumka" [in Ukrainian].

5. Lebedєva, I. S. (2021). Profesijna pidgotovka majbutnih vchiteliv fizichnoї kul'turi do roboti z dit'mi z osoblivimi potrebami [Preparation of physical culture teachers for rehabilitation wor]. *Candidate's thesis.* Kiїv: Kiївs'kij universitet [in Ukrainian].

6. Semenov, P. A. *Vpliv fizichnih vprav na procesi vidnovlennja [The influence of physical exercises on recovery processes*]. Retrieved from https://www.example.com [in Ukrainian].

7. Martinenko, I. V. (2022). *Rol' sportivnih igor u reabilitaciї ditej z osoblivimi potrebami [The role of sports games in the rehabilitation of children with special needs*]. Kiїv: Vidavnictvo "Zdorov'ja" [in Ukrainian].

8. Kirilenko, V. S. (2021). Innovacijni metodi u pidgotovci vchiteliv fizichnoї kul'turi [Innovative methods in the training of physical culture teacher]. *Visnik pedagogichnih nauk - Bulletin of Pedagogical Sciences,* 4, 15-22. [in Ukrainian].

9. Lisenko, O. M. (2019). *Sportivna reabilitacija u konteksti suchasnoї pedagogichnoї osviti [Sports rehabilitation in the context of modern pedagogical education*]. Harkiv: Vidavnictvo "Osvitnij impul's" [in Ukrainian].

10. Pavlenko, A. B. (2020). Pedagogichni umovi efektivnogo vprovadzhennja reabilitacijnih program u zagal'noosvitnih shkolah [Pedagogical conditions for effective implementation of rehabilitation programs in secondary schools]. *Psihologija i pedagogika - Psychology and pedagogy,* 90-105 [in Ukrainian].